

KADIN HAREKETİNDE SOSYAL ÇALIŞMA ÖNCÜLERİNİN YERİ: ALİCE SALOMON ÖRNEĞİ

Arş. Gör. Dr. Beyhan DOĞAN*
Havvanur TORAMAN**

ÖZ

Kadınların eşit haklar ve özgürlükler için başlattığı mücadele, Feminizm olarak adlandırılan kadın hareketi aslında birçok sancılı süreçlerden geçmiş bir sosyal eylemdir. Bu harekette kadın ve erkek dünyası birbirinden farklı, birbirine eşit ya da birbiri ile yarışmaması gereken gibi özelliklerle tartışıla gelmiştir. Sosyal çalışma disiplini de insanlar arasında ayırım gözetmeksizin sosyal adaletin savunuculuğunu yapan bir meslektir. Bu çalışma ile insanların sosyal yaşamında radikal değişimler yaratan iki olgunun kesişme noktaları bu mesleğin öncülerinden biri olan Alice Salomon'un hayatı üzerinden ele alınmıştır. Sosyal çalışma disiplini gibi, kuruluşunda kadınların daha aktif bir rol üstlendiği bir mesleğin, kadınların haklarının savunuculuğunda ne kadar etkisi olduğu gösterilmiştir. Bunun ortaya konulması için ise sosyal çalışma öncülerinden kabul edilen Alice Salomon'un yaşamı üzerinden bir durum tespiti yapılmıştır. Çünkü Alice Salomon hem sosyal çalışma mesleği ve disiplininde hem de kadın hareketleri içerisinde döneminin çizgisi dışına çıkmış önemli nadir isimler arasındadır.

Sosyal çalışmanın Almanya'da bir meslek ve disiplin olarak kabul görmesini sağlamak ve dönemin kadınları arasındaki sosyal farkları kapatmak Alice'in önemli işleri arasındadır. Alice kadınları yine kadınlar için harekete geçirmiş ve sosyal çalışma mesleğini de kadınların aktif olarak görev alması gereken bir disiplin olarak yönlendirmiştir. Alice, yaşamı boyunca sosyal adaletin savunuculuğunu yapmış, eşitsizliklerin giderilmesi için çalışmıştır. Buna rağmen yaşadığı dönemin ırkçı tehditleri altında kaldığı için çalışmalarının değeri kendisinden sonra ancak anlaşılabilmiştir. Hayatının en verimli zamanını, yalnızlık ve sefalet içerisinde geçirmesine rağmen en kıymetli eserlerini de yine bu dönemde ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Kadın hareketi, sosyal çalışma öncüleri, Alice Salomon, eşitsizlikle mücadele

THE PLACE OF SOCIAL WORK PIONEERS IN THE WOMEN'S MOVEMENT: THE CASE OF ALICE SALOMON**ABSTRACT**

The struggle that women started for equal rights and freedoms, the women's movement called Feminism, is actually a social action that has gone through many painful processes. In this movement, the world of men and women has been discussed with features such as different from each other, equal to each other or that they should not compete with each other. Social work discipline is also a profession that advocates social justice without discrimination between people. In this study, the intersection points of two phenomena that create radical changes in people's social life are discussed through the life of Alice Salomon, one of the pioneers of this profession. It has been shown that a profession, such as the social work discipline, in which women take a more active role in its establishment, has an impact on the advocacy of women's rights. In order to reveal this, a situation analysis was made on the life of Alice Salomon, who is accepted as one of the pioneers of social work. Because Alice Salomon is among the rare names that went beyond the line of her period both in the profession and discipline of social work and in the women's movements.

Making social work accepted as a profession and a discipline in Germany and closing the social differences between the women of her period are among the important works of Alice. Alice mobilized women for women and directed the social work profession as a discipline that women should take an active role in. Throughout her life, Alice has been an advocate for social justice and has worked for the elimination of inequalities. Despite this, the value of his work could only be understood after him, as he was under the racist threats of his time. Although she spent the most productive time of her life in loneliness and misery, she also revealed her most precious works in this period.

Keywords: Women's movement, social work pioneers, Alice Salomon, fighting inequality

* Bingöl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, beyhandogan48@gmail.com, ORCID NO: 0000-0002-9803-1248

** Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet tezli yüksek lisans öğrencisi, havvanurtoraman@gmail.com ORCID NO: 0000-0001-8135-3382

1.GİRİŞ

Sosyal hizmet disiplini insan haklarını temel alan bir insana yardım mesleğidir. Büyük Veba Salgını, Magna Carta, Sanayi İnkılabı, 1789 Fransız İhtilali, 1917 Bolşevik İhtilali gibi toplumun yapısını derinden etkileyen olay ve devrimlere son olarak Uluslararası İnsan Hakları Beyannamesi'nin eklenmesi sosyal hizmetin iskeletine insan hakları, özgürlük, demokrasi, insana değer gibi felsefelerin girmesinde rol oynamıştır. Bu hareketlerin ortak noktası toplumsal değişim-dönüşüm ve hak vurgusudur. Aynı zamanda bu hareketlerin pek çoğu toplumda artan yoksulluğun beraberinde getirdiği sosyal sorunların bir kriz yaratması ve değişimi mecburi kılması ile de karakterizedir (Singh, 2019). Bu devrimlerin ortak başka bir noktası bireylerin hak temelinde refah seviyesinin artırılmasını talep etmeleri ve bunu bir hak olarak nitelendirmeye başlamalarıdır (Staub-Bernasconi, 2017).

Bu noktada sanayileşmeyle birlikte işçi sınıfının doğması, kapitalist sistemin yol açtığı yoksulluk gibi sosyal sorunlar, sosyal hizmet disiplininin 19. yy. sonlarına doğru filizlenmesine ortam hazırlamıştır. Sosyal hizmetin bugünkü anlamıyla var olmasında, felsefesinin şekillenmesinde öncü isimler vardır. Bu öncüler halen sosyal hizmet disiplinine ışık olmaya devam etmektedir.

Sosyal hizmet, var olan yapısının dışında bir disiplin olarak 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkarken; alanın doğuşunda etkili olan bazı isimler, zamanlarının ötesinde, halen bir yön gösterici olarak göze çarpmaktadır. Bu yön göstericilerden birisi de Alice Salomon'dur. Salomon'un yaşadığı dönemde burjuvazinin zengin kadınları ev içi yaşama hapsetmesi Salomon'un hayatında kritik bir kırılmaya sebep olmuştur. Çünkü Alice bu durumu, kendi yaşamı hakkında sorgulamaya dair süreci başlattıktan sonra ve ucuz işgücü olarak sömürülen kadınlarla tanışması ve gizlice aldığı eğitim sayesinde eleştirmeye başlamıştır. Bu durum ise Alice'in sosyal hizmet disiplini için mihenk taşı kabul edilebilecek adımlar atmasını sağlamıştır (Kuhlmann, 2008).

Sosyal hizmet disiplininin eleştirel ve aktivist rolleriyle feminizm akımı arasındaki kesişim noktaları feminist düşünceler ile Alice 'in hareketlerinin ışıklarının çarpışarak huzmeler doğurmasına yol açmıştır. Çünkü kadın hareketinin çalışmaları sonucunda 1918'de Versailles Antlaşması ve Milletler Cemiyeti'ne "eşit işe eşit ücret" ilkesi koydurulmuştur. Alice ise 1906 yılında, kadınlarla erkeklerin eşitsiz maaş almaları hakkındaki doktora tezini yazıp doktor unvanını almıştır. 21. yy. da olduğumuz şu günlerde bile Alice'in özellikle kadın alanındaki "eşit işe eşit ücret" ilkesi işlerliğini korumaktadır.

Bu çalışmanın amacı sosyal hizmet biliminin sistemli bir şekilde sunulması için okullaşma adımını başlatan, kadın alanında dikkat çeken çalışmaları bulunan Alice Salomon'un hayatındaki kritik noktaları ve kadın hareketlerinin birbirleriyle etkileşim noktalarını esas alarak aktarmaktır. Ulusal literatür tarandığında Alice Salomon'un hayatının ve bakış açısının ekonomi, sosyal güvenlik

gibi alanlarda ele alındığı dikkat çekmektedir. Oysa sosyal hizmetin ve kadın hareketlerinin Almanya temsili olan ve ABD’de var olmuş sosyal hizmette mihenk taşı olarak kabul edilen bir bilim kadının sosyal hizmet perspektifinden kadın hareketlerindeki rolünün sunulması sosyal hizmet öğrencilerinin, akademik okurların, bilim dünyasının sosyal hizmet felsefesini ve başlangıç noktasını anlamlandırabilmeleri açısından önemlidir. Araştırmacılar bahsi geçen motivasyonla bu araştırmada Alice’in yaşamının kadın hareketleri ve sosyal hizmet disiplini açısından önemini ortaya koymayı hedeflemektedir.

2. Kadın Hareketinin Kısa Tarihi

Feminizm olarak adlandırılan kadın hareketinde kayda değer çalışmaların 18.yüzyılın sonlarına doğru oluşmaya başladığı bilinmektedir. Bu anlamda feminist teori tarihinde ilk önemli çalışma Mary Wollstonecraft’a aittir. “A Vindication of the Rights of Women”(Kadın Haklarının Doğrulanması) adlı çalışma 1792 yılında Wollstonecraft tarafından ele alınarak kadınların yeni çıkarılacak olan anayasaya dahil edilmesi gerektiği belirtilerek dönemin Fransız bakanına ithaf edilmiştir. Wollstonecraft’ın bu çalışmasından 4 ay önce Fransa’da “Kadın Hakları” adlı bir el broşürü yayınlanmıştır. Ayrıca bir yıl öncesinde de Judith Sargent Murrey “Cinsiyetler arasındaki eşitlik üzerine” adlı eserini yayınlamıştır. 18.yüzyılın sonlarına denk gelen, feminizm alanında ortaya konan bu çalışmaların Aydınlanma döneminin devrim dalgasının etkisi altında kaldığı ve insanların doğum hakkıyla kazandıkları, vazgeçilmez haklarının olduğu düşüncesiyle evrildiği görülmektedir. Kadın hareketinde bu anlamda Fransız Devriminden gelen akılcılık ve özgürlük düşüncelerinin etkisi varlığını hissettirmektedir. Bu bağlamda feminizmin ilk teorisyenlerinin kadınların da erkeklerin sahip olduğu “doğal haklara” sahip olması gerektiği üzerine çalışmaları göze çarpmaktadır. Doğal haklar geleneğine göre hareket eden bu feminist kuramcılar kadınların da birer vatandaş olarak erkekler ile aynı temel haklara sahip birer insan olduğu düşüncesini yaymaya çalışmışlardır (Donovan, 2015, s. 21-23). Wollstonecraft tarafından başlatılan bu farkındalık 19.yüzyılın ortalarında feminizm adını almıştır. Hooks feminizmi “cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir hareket” olarak adlandırarak basit ve yanlış anlatımların önüne geçmeye çalışmaktadır. Cinsiyetçi uygulamalarla mücadele eden bu hareket birbirini takip eden üç dalga halinde yayılan tarihsel dönemlere ayrılmaktadır. Feminist teori alanında eser ortaya koyan yazarlardan bazıları feminist hareketi bu dönemlere ayırma işini bir yandan işlevsel bulmakla birlikte diğer yandan da yanıltıcı bulduğunu ifade etmektedirler. Çünkü kadın hareketinin ilk dalgasının savunmuş olduğu fikirlerin 15. 16.ve 17.yüzyıllarda da dile getirildiğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte feminizmin 17.yüzyılın sonlarında belirmeye başlayarak “18.yüzyıl başında iyice öne çıkan bu dalgasını, 18.yüzyılın büyük bir bölümünde, feminist taleplerin alaya alındığı... bir devrim takip

etti” şeklindeki ifadesiyle Donovan (Donovan, 2015, s. 15) birinci dalga olarak adlandırılan feminist hareketin bazı taleplerini elde etse de sonuçta bastırıldığını belirtmektedir.

Aslında her dönemin kendi içerisinde ortak tek bir amaca hizmet ettiği bilinmektedir. Bununla birlikte her dönemde bu ortak amaca ulaşmak için izlenen yöntemin farklılık göstermesi yaşanan zaman diliminin gereklilikleriyle yakından ilgilidir. 19.yüzyılın sonu ile 20.yüzyılın başları feminist harekette ilk dalga olarak adlandırılan dönemdir. Wollstonecraft’ın eserinde de bahsettiği üzere bu dönemde kadınlar siyasal alanda erkeklerle aynı haklara sahip birer vatandaş olmak için mücadelede bulunmuşlardır (Donovan, 2015, s. 22). Seçme ve seçilme hakkı, mülkiyet hakkı, eğitim hakkı gibi haklar bu dönemin sonunda elde edilen kazanımlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Kolay, 2015). Bir asırdan fazla bir zamana denk gelen bu hareket feminizmin en uzun süren dönemi olarak tarihe geçmiştir. Bu çalışma ile feminist harekete katkısı incelenecek olan Alice Salomon’un yaşamış olduğu dönem de bu birinci dalga hareketin etkisi altında kalan süreci içine almaktadır. 1916 yılında Alice Salomon “Eşit işe eşit ücret” adlı doktora tezini yazarak 1918 yılında kabul edilen antlaşmaya bu maddenin eklenmesi adına verilen mücadeleye büyük katkılar sunmuştur. Aydınlanmacı liberal feminizmin, kültürel feminizmin temelleri, Marksist feminizm, Freudçu feminizm gibi feminist teoriler bu dönemin tartışılan teorileri arasındadır.

İkinci dalga feminist harekette -1960’lı yıllarla başlayıp 1990’a kadar devam eden süreç-kadınlar kendilerine verilen haklarla toplumsal yaşama katılsalar da, onların bu hakları yasalarla güvence edilmiş olsa da kendilerinin erkeklerden farklı yaşamsal pratiklere sahip olduklarının bilincine varmışlardır. Kadınların erkek dünyasından ayrılan bu yaşamsal pratiklerinin onların kazanımlarını kullanamamalarına neden olduğu fikri sorgulanmaya başlanmıştır. İkinci dalga feminizme önemli eserleri ile katkıda bulunan isim ise Simone de Beauvoir’dır. “İkinci Cins” adlı kitabında kadın olmanın sosyolojik, psikolojik ve felsefi temellerini herkesin anlayabileceği bir üslup ile örneklendirerek aktarmıştır. Bu bağlamda da kadınların ikincilleştirilmesine ve ataerkilliğin yaygınlaşmasına zemin hazırlayan ev ortamı ve aile yaşamının yeniden düzenlenmesi, kadınların kendi bedenleri üzerinde söz hakkı sahibi olmayı istemeleri gibi konular gündeme gelmiştir. Edebiyattan medyaya, kültürden sanata, eğitimden akademiye her alanda cinsiyetçi kodlar deşifre edilerek bunlarla mücadele başlatılmıştır. Eleştirel anlamda incelendiğinde ikinci dalga feminist hareketin feminizmin örgütlenmesi ve kurumsallaşması anlamında öne çıkan çalışmalarının kuram üretmekten daha etkili bir yöntem olduğu düşünülmektedir (Donovan, 2015, s. 223). Bu dönemde tartışılan feminist teoriler varoluşçu feminizm ve kültürel feminizmin devamı niteliğindedir. Radikal feminizmin de ayrıca bu dönemde oluşmaya başlayan önemli feminist teoriler arasında yerini aldığı bilinmektedir (Donovan, 2015, s. 265).

1990'lı yıllar itibariyle başlayan üçüncü dalga feminist hareketin ise post modernizm ve çok kültürcü teorinin etkisi altında kalarak kadınlar arasındaki farklılıklara odaklandığı görülmektedir. Her kadının yaşamış olduğu toplumsal yapı ve kültürel değerler içerisinde cinsiyetçi uygulamalardan farklı düzeyde etkilendiği düşüncesi ortaya konmuştur. Bu farklılık aynı zamanda kadınların sahip olduğu etnik kimliği ve cinsel yönelimi tarafından da etkilenmektedir. Bununla beraber kadınların ait olduğu sınıfın da kadınların ezilme biçimleri üzerinde doğrudan etkide bulunduğu düşünülmüştür (Donovan, 2015, s. 349).

3. Alice Salomon'un Yaşadığı Dönemin Kadına Bakış Açısı ve Kadın Hareketinin Oluşumu

Alice'in yaşadığı yıllar içinde (1872 – 1948) kadınların temel olarak ikiye ayrıldıkları dikkat çekmektedir. Bu sınıflamada ilk kategoride maddi durumu iyi bir ailede doğan, sınırlı eğitim alabilen, erkeklere yardımcı konumunda öğretmenlik, büro personeli gibi işlerde düşük ücrete çalışabilen kadınlar yer almaktadır. Bu kadınların evlenmeleri kutsiyet arz etmektedir ve mutlak surette evlenmeleri beklenir. Yine aynı kategorideki kadınlar sosyal yaşamdan izole ederler. Yükseköğrenim hakları yoktur. Bunun yerine dikiş, dans, müzik, yemek gibi dönemin zihniyetince kadınlara layık olarak görülen alanlarda eğitim alırlar. Bu dönemde burjuvazi kadınları dahi yönetim gibi eğitim, bilgi gerektiren işlerde çalıştırılmazdı. Dönemin ünlü filozofları bile kadınların kamusal alana çıkışını "büyük aptallık" olarak nitelendirmekteydi (Salihoğlu, 1988). Kadınlar şefkat verme, erkeğin ihtiyaçlarını karşılama aracı olarak görülür, çocuklarının yaşamı hakkında bile fikir sunamaz, çocuklarının gelecek planlarına müdahil olamazlardı (Seyyar ve Köleoğlu, 2021, s.151). Bu noktada bu dönem burjuvazi kadınlarının sosyal hayatı 3 "k" larla sınırlandırılmıştı: Kinder-Küche-Kirche (Çocuk-Mutfak-Kilise). 1945 yılı öncesine kadar Almanya'da ideal kadını formüle etmek için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkan 3k'ların*, Nazi Almanya'sında devletin genel politikası olarak uygulandığı, ikinci dünya savaşından sonra ise kadın hareketinin de etkisiyle sadece bir söylem olarak Almanca kullanım içerisinde yer aldığı bilinmektedir.

Diğer kategorideki kadınlar ise Sanayi İnkılabıyla endüstrileşen toplumda ucuz iş gücü olarak görülen ve düşük ücretlere uzun saatler çalıştırılan işçi kadınlardır. Bu kadınlar çalışsalar da ev içi üretim yükünü üstlenmişler ve eşlerine itaatle mecbur kılınmışlardı. Bir bakıma emekleri evin geçimine katkı sunmak ve erkeğin yükünü hafifletmekten öteye gidemiyordu. Özellikle savaş yıllarında erkeklerin cephede olmasıyla işçi kadınların yükü hepten ağırlaşmış fakat bu emek karşılığını bulamamıştır. Öte yandan çocuk, çalışma performansı üzerinde etkili olduğundan bir yük olarak görülmekteydi (Kuhlmann, 2008).

* Kavram 16.yüzyılda ilk kullanıldığı dönemlerde; yatak odası, çocuk, mutfak, kilise ve kiler olarak ifade edilmekteydi.

İlginç olan burjuvazi kadınıyla işçi kadınının temelde erkek hegemonyasına tabii oldukları, ikinci sınıf insan muamelesi gördükleri bu dönemde iki kesimin birbirinden habersiz olmasıydı (Salomon ve Lees, 2004). Alice de yazılarında bu durumu vurgulamaktadır.

Alice'in yaşadığı dönemin kadın hareketinde birinci dalga feminist dönem olarak adlandırılan süreci kapsadığı görülmektedir. Yukarıda verilen kısa bilgiler bağlamında da ifade edildiği üzere bu dönemin feminist hareketi kadınların da erkeklerle eşit haklara sahip olması için mücadele vermiştir. 18.yüzyılın sonlarına doğru -1792 Wollstonecraft'ın eseri- ses getirmeye başlayan kadın hakları mücadelesi, Alice'in doğduğu yıl olan 1872 yılına kadar –yani aradan yarım asır geçtikten sonra- toplumsal yaşamda siyasal, ekonomik, sosyal ve düşünsel alanlarda bazı gelişme ve özgürleşmelerin meydana geldiği bilinmektedir. Sanayileşmeye başlanmasının ve liberal aydınlanma düşüncesinin etkisi ile ortaya konulan bu gelişmelerin Alice'in yaşadığı çevre ve onun yaşamında da önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Zaten Alice Salomon'un bir meslek olarak sosyal hizmetin gelişimine katkısının da iki toplumsal hareket tarafından şekillendiği görülmektedir. Bunlardan ilki sosyo-politik reformist hareket ve ikincisi de burjuva kadın hareketidir (Herz, 1997).

Almanya tarihinde kadın hareketinin İngiltere ve Fransa'dan sonra başladığı bilinmektedir. Almanya'da bu bağlamda ilk devrimci hareketlerin 1848'de ortaya çıktığı görülmektedir. Louise-Otto-Peters 1849 yılında ilk kadın gazetesinde kadınların özgürlüğü üzerine bir yazı kaleme almıştır. Nitekim kadınların oy hakkı talepleri burada tartışılmıştır. Auguste Schmidt ve Henriette Goldschmid'in de mensubu olduğu bu ilk kadın hareketi kuşağının en önemli hedefi kadınların çalışma ve eğitim hakkı olmuştur. 1865'te Almanya'da ilk kez Genel Alman Kadınlar Derneği'nin (Der Allgemeine Deutsche Frauenverein) kurulduğu bir kadın konferansı düzenlenmiştir. Düzenlenen bu konferansın temel amacı ise "kadın cinsiyetinin artan eğitimi ve kadın emeğinin tüm engellerden kurtarılması" olarak bilinmektedir. Resmi olarak bu, burjuva kadın hareketi olarak da bilinen ilk Alman kadın hareketinin işaretidir. 1849 yılından sonra kadın hareketinde oy hakkı üzerine uzun bir dönem tartışma yapılmamıştır. Konferansın ardından kurulan Kadınlar Derneği'nin Almanya'nın her yerinde yerel derneklerini kurarak 1870 yılında 10.000 üye sayısına ulaştığı görülmektedir (Herz, 1997, s. 12).

İlerleyen yıllarda kadınlara eğitim ve çalışma hakkı üzerine farklı derneklerin de kurulduğu bilinmektedir. Burjuva kadın hareketinden sonra ortaya çıkan proleter kadın hareketi arasında bir iki nokta haricinde çok ortak alan olmadığı görülmektedir. Proleter kadın hareketi ise kadın işçilerin toplumsal durumları üzerine yoğunlaşmıştır. Bununla beraber “burjuva kadın hareketinin proleter kadın hareketi zeminini yumuşattığı” da Clara Zetkin'in kendi cümleleriyle ifade edilmektedir. Burjuva kadın hareketi başından beri feminist bir hareket olarak görülmektedir. Bu da iki nedene bağlanmaktadır. Birincisi kadınlar aracılığıyla kadınlar için harekete geçmesidir. İkinci neden ise

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

mevcut ekonomik ve toplumsal düzen içerisinde kadınların kaygı ve talepleri için çalışmasıdır. Buna karşın proleter kadın hareketinin ise sosyalist işçi hareketinin içinde örgütsel olarak yerleştiği görülmektedir. Almanya'daki burjuva ve proleter kadın hareketi bağlamında ele alındığında Alice'in de burjuva kadın hareketi içinde yer almaya başlayarak feminist çalışmalara katkı sağladığı görülmektedir. Nitekim çalışmanın ilerleyen kısımlarında da görüleceği üzere Alice'in kadın çalışmalarına girişinin 1893 yılı olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte Almanya'da proleter kadın hareketinin başlangıcı 1894 olduğundan Alice'in kadın hareketi ile burjuva kadın hareketi sayesinde tanışmış olması şaşırtıcı olmayacaktır (Herz, 1997, s. 16).

4. Alice Salomon'un Doğumu ve İlk Yaşantısı / 1872 – 1892

Bu yıllar Alice için dönemin liberal ve varlıklı ailelerinin kızlarında olduğu gibi geçmiştir. Alice Salomon 19 Nisan 1872 Berlin doğumludur. Salomon'un babası Albert Salomon 18. yüzyıldan beri kuzey Almanya taraflarına yerleşmiş Yahudi olarak büyük Friedrich'in koruması altında bulunan tüccar bir aileden gelen zengin bir işadamı olup deri ticareti ile uğraşmaktadır. Bu göç halkasında Alice'in babası üçüncü jenerasyonu oluşturmaktadır. Alice Salomonun annesi Anna Salomon ise Breslau kökenli saygın bir bankacı ailesinden gelmektedir. Alice, üç kız ve iki erkek kardeşi ile Berlin'de görkemli bir evde büyümüştür. Büyük bir bahçesi bulunan bu evi Alice kendi cümleleri ile "Çocukluğumuzun cenneti" olarak tarif etmektedir ve Alice'in çocukluğu iyi korunmuş ve Berlin'in işçi kesiminden çok uzak bir yaşamdır. Babası sık sık iş seyahatlerine çıkan ve liberal görüşlü bir kişidir. Sosyal sorunlarla az ilgilenmektedir. Babasının ticaretle uğraşması sebebi ile Alice'in çocukluğunda evde genelde ticari bir atmosfer bulunmaktadır.

Annesi ise sivil muhafazakâr bir yaşam tarzı ile Alice'i eğitmiştir. Aile her ne kadar Yahudi olsa da din onların ev yaşamında büyük bir rol oynamamıştır. Onlar her zaman Hristiyanlığa göre kutlamalarını ve dini görevlerini yerine getirmişlerdir. Yahudilik onlarca sadece geleneklerin bir parçası olarak görülmüş ancak uygulanması zorunlu olarak hissedilmemiştir.

6 yaşında Zimmermannsche Höhere Töchterschule'ye başlaması eğitim hayatının başlangıcı olmuştur. Bu okul bir Hristiyan mezhep okuludur. Alice bu okulu tutkuyla severek ziyaret etmiştir. Alice ilköğrenimin ardından eğitimine devam ettiği Yüksek Kız Okulu'ndan (Höhere Töchterschule) sonra –bu okul 5.sınıftan 10.sınıfa kadar sürmektedir- Yüksek Sanat Okulu'nda Dikiş işleri üzerine eğitim almıştır. Alice'in yaşadığı dönemde kızların üniversiteye geçiş yapabileceği bir okul bile bulunmamaktadır. Yalnız Alice devam ettiği okuldaki edindiği bilgiler hakkında şöyle bir tanımlama yapmaktadır; "Her bir uğraşı hiçbir şey yapmamaktan daha iyi olmalıdır" (Salomon, 2004, s.125).

15 yaşında ailesine göre Alice'in eğitim hayatı son bulmuştur. Bu dönemde Alice Victoria-Lyzeums olarak adlandırılan bir nevi kız meslek yüksekokulu olan okulun sınavlarına hazırlanmıştır. Onun okul yıllarında başlayan ve ailesi tarafından şiddetle reddedilen öğretmen olma hayali için gizlice

öğretmenlik sınavlarına hazırlansa da bunda da başarılı olamamıştır. 15 ve 20 yaş arasında geçen yıllar Alice tarafından hayatının en mutsuz yılları olarak tanımlanmaktadır. Çünkü dönemin anlayışına göre varlıklı ailelerin kızlarının çalışması mümkün değildi. Bu nedenle Alice ev içerisinde kısıtlı bir yaşama tabi olmak durumunda kalmıştır. Diğer taraftan ise bu zaman dilimi Alice'in gelecekteki kariyeri için belirleyici bir rol oynamıştır. Çünkü kadınların paternalist* toplum düzeninde yaşadıklarını bizzat deneyimleme fırsatı yakalamıştır.

5. Alice Salomon' un Yeniden Doğuşu/1893-1913

Alice yeniden doğuşunda kız kardeşinin evlenmesi ve çocuk sahibi olmasından sonra "teyze olmak, evde oturmak" gibi paternalist seçeneklerden sıyrılıp gönüllü olarak çalışabileceği bir vakıf bulmasının etkili olduğunu vurgulamaktadır (Salomon ve Lees, 2004).

Alice, Kadınlar ve Kızlar İçin Sosyal Yardım Çalışması Grubu'ndan 5 Aralık 1893'te Halk Salonunda başlayacak olan açılış toplantısı için bir davetiye almıştır, bu bir parça kâğıt Alice'in yaşamını değiştirecek kadar büyük rol oynamıştır. Bu grup hayırsever kuruluşlarda gönüllü hizmet sunmayı amaçlamaktadır ve adı geçen bu gruba Alice de böylelikle üye olmuştur. Bu üyelik Alice'in hayatında önemli bir başlangıç ve radikal bir değişimdir. Alice için kapanık ve kasvetli hayatından dışa dönük bir hayata doğru somut adımlar atılmaya başlanmıştır. İlk olarak sadece haftada bir gün kız yurdunda yardım etmeye başlamıştır. Çünkü bu sayede elit yaşamından sıyrılıp farklı bir yaşama sahip kadınların dünyasına geçiş yapmayı başarmış ve bu onun anlam dünyasını derinden etkilemiştir.

Alice için organizasyonun yöneticisi Jeanette Schwerin bir anne ve bir arkadaş olarak onun akıl hocası olmuştur. Ayrıca ailesinden göremediğini söylediği tanınma ve övgüyü Jeanette Schwerin'de bulmuştur. Bu durum Alice'te bulunan işlevsel olma, kadın hakları, bireysel değer için mücadele verme tutkularının açığa çıkmasını sağlamıştır.

Ayrıca bu kurumda Alice, Jeanette Schwerin'in tavsiyeleri üzerine sosyal kritik yayınları okumaya ve felsefe literatürü ile ilgilenmeye başlamıştır. Otobiyografisinde belirttiğine göre Alice burada vatandaşlık ve sosyoloji dersleri de almıştır. Alice bu dersler sayesinde ufku genişletmiş ve kamusal alanda kadının görünmezliği üzerine eğilmeye başlamıştır (Waaldijk, 2012). Alice böylelikle sağlık sorunları yaşadığı için organizasyonda sıkıntılar çeken Bayan Jeanette'nin sağ kolu olmuştur. Onun sayesinde ulusal ve uluslararası kadın hareketi ile tanışmıştır. Bu gelişmeler Alice'in kadın hareketleri hakkında harekete geçmesini sağlamıştır. 1896'da Berlin'de düzenlenen "Uluslararası Kadın Çalışmaları ve Gayretleri" Kongresine katılmıştır. Aynı yıl İngiltere'ye ziyarette bulunup

* Paternalizm veya Babacılık, toplum veya aile yönetimlerinde kararların, rehber ve ideal kabul edilen kişi veya kişilerce alınmasını öngören yönetim sisteminin adıdır. Toplum ve aile içerisinde bir hiyerarşik yapı bulunması gerekliliğine ve hiyerarşide en üst olan kişiler veya kişinin yürütmeyi elinde bulundurması gerekliliğini savunur.

oradaki yerleşim evi hareketinin temsilcileriyle görüşmüştür. Döndükten sonra ise kızlar için bir toplum merkezinin açılışını gerçekleştirmiştir.

Nitekim bunun ardından Alice'nin dönemin çalışan kadınlarının sosyal sorunlarını çözümlenebilmek amacı ile Çalışan Kadınlar Kulübünü kurmuştur. Bu noktada hizmet sunabilmek için kulübün gönüllü üyeleri mali destek sağlayıcısı konumundadırlar. Bu konumda başı çeken Alice olduğundan annesiyle çatışma yaşamıştır. Toplumun elit bir kızının varoş kesimi kadınlarıyla ilgilenmesi hakkındaki baskısı Alice'i yıldırمامıştır. Aksine bu kulüpte hizmet almanın çalışan kadınlar için bir hak olduğuna dair argümanlarını yurttaşlık bilgisiyle sağlamlaştırmıştır. Bu nedenle bu kadınlara sunulan hizmetleri bir eğitime tabii tutmuştur.

“Uluslararası Kadın Kongresi (International Council of Women/ICW)” tarafından düzenlenen bir konferansa 1899 yılında katılmıştır. 1909'da buranın sekreteri, 1920'de ise ikinci başkanı olarak seçilmiştir (Seyyar ve Köleoğlu, 2021, s.137).

Çalışan Kadınlar Kulübü'nde 1899'da ilk kez; bir yıllık sosyal hizmet programını başlatmıştır. Sosyal Çalışma için 1 yıllık eğitim kursu açmıştır. Bu Alice'in sosyal hizmetin bir mesleğe dönüşmesi anlamında ortaya koyduğu ilk yaşam eseridir. Bu kurslarda katılımcılar ekonomi politikası, sosyal politika, hukuk, sağlık bakımı, pedagoji ve çocuk bakımı derslerini dinlemişlerdir. Ve böylelikle mesleki anlamda sosyal çalışmanın ilk temelini Alman toplumuna kazandırmıştır. Ayrıca onun ortaya koyduğu tüm uğraşılarda bazılarının iddia ettiği gibi kadın olarak kendini gerçekleştirme gayesi değil de sınıf farklılıklarının üstesinden gelmek bulunmaktadır. Bu farklılıklarda onun odak noktası özellikle kadınlar üzerinedir (Knüppel, 2004). Onun başlattığı bu kadın hareketinin yönü resmi olarak “organize olmuş annelik” olarak adlandırılmıştır. Çünkü dönemin toplumsal, siyasi ve ekonomik yapısı halen kadını özel alanda baskın görmüştür. Dolayısıyla Alice'in bu çabaları kadın hareketlerine öncü olurken paternalist kabuğunu henüz yeni kıran Alman toplumu tarafından bu şekilde değerlendirilmiştir (Feustel, 2006).

Diğer yandan Alice 1900'lerin başında, öğrenci olarak kaydolmadan üniversitede derslere katılmaya başlamasıyla hayatının kritik bir kararını da almıştır. 1902 yılında resmi olmasa da üniversitede dersler almaya başlamıştır. Prusya Eyaletine bağlı üniversiteler 1896 yılında bayan misafir öğrencileri kabul etme kararı almışlardır. Alice de bunu fırsat bilerek Berlin Friedrich-Wilhelms Üniversitesi'nde sosyoloji ve kamu yönetimi ile ilgili seminerlere dinleyici olarak katılım sağlamıştır (Seyyar ve Köleoğlu, 2021, s.137). Salomon burada ekonomi biliminin öncülerinden Max Sering, Max Weber ve Gustav Schmoller'den ders almıştır. 1902 yılında ise Alice bu üniversitede istisnaya tabi tutulmuş tarih, iktisat ve felsefe alanlarında resmi olarak ders almaya hak kazanmıştır. Buradan 1904'te tamamladığı ders döneminin ardından senato kararı ile doktora tezi yazma hakkı elde edip 1906'da mezun olmuştur. 1906 yılında, günümüzde bile tartışılan kadınlarla erkeklerin

eşitsiz maaş almaları hakkında tezini yazıp doktor unvanını almıştır. Doktora tezinin başlığı ise “Kadın ve erkek işçilerin eşit işlerinin eşit olmayan ücretlendirmesinin sebeplerinin belirlenmesi” dir. Alice Salomon bu tezinde ücret sistemindeki adaletsizliğin doğal yasalardan kaynaklanmadığını ifade etmiştir. Dolayısıyla verilecek mücadelelerle ve yapılacak düzenlemelerle bu eşitsizliğin ortadan kaldırılabilir olduğunu savunmuştur. Salomon bu tezi ile aynı zamanda “eşit işe eşit ücret” ilkesini akademik anlamda ilk öne atandır. Kadınların yaptıkları işlerin değersizleştirilmesinin önüne geçilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Salomon, 1906).

Alice’in kadın erkek eşitsizliği noktasındaki çabalarının etkisi doktora tezinde de görülmektedir. Kadınların ucuz işgücü olarak görüldüğü, elit ya da işçi olduğuna bakılmaksızın eğitim, yurttaşlık gibi haklarının olmadığı, yönetim ve organizasyon gerektiren işlerde çalıştırılmadığı gibi düşüncelerle bu dönemde Alice kadın hareketleri için devrim sayılabilecek adımlar atarak bunu akademi dünyasına da taşımıştır (Feustel, 2006). Çalışan kadınların ihtiyaçları ve ücret eşitsizliği noktasında akademide de çalışmıştır. Çalıştığı konular bugün bile güncelliğini korumakta ve kadın hareketlerince konuşulmaktadır.

6.1908 Sosyal Kadın Okulu

Alice’in kadın alanındaki çalışmaları ve bilim insanı kimliği sosyal hizmet sunumunun bir eğitime, bir uzmanlığa bağlı olması fikrini açığa çıkarmıştır. Alice sosyal hizmet sunacak kimselerin yurttaşlık, pedagoji gibi eğitimler almasının bu hizmetlerin kalitesini artıracaklarını savunmuştur. Çünkü Alice’e göre toplum yapısı bireyin refahını kendi çabalarıyla yükseltmesine imkân vermiyorsa -kapitalist düzen gibi- devlet emek sahiplerine iyilik halleri için gerekli hizmetleri sunmalıdır. Bu noktada hak olarak tanımlanan bu faaliyetlerin sistemli, planlı ve şeffaf sürdürülebilmesi bu tip bir okulun açılmasıyla mümkündür (Salomon ve Lees, 2004).

Bu nedenle 1908 yılında Berlin Schöneberg’de yöneticiliğini de üstlendiği Sosyal Kadın Okulunu açmıştır. Bu okul halen bugün de eğitim vermeye devam etmektedir. İlk zamanlar Sosyal Pedagoji ve Sosyal Çalışma için Yüksekokul adı altında öğrenci yetiştiren okulun adı 1993 yılında değiştirilerek bugüne kadar Alice Salomon Meslek Yüksekokulu olarak gelmiştir.

Alice Salomon’un kariyerindeki bu adım sosyal hizmet eğitiminde çağ açmıştır. Nitekim 1929-37 yılları arasında Alice “Sosyal Hizmet Okulları Birliği”nin başkanlığını yürütmüştür (Kniephoff-Knebel ve Seibel, 2008). İkinci dünya savaşının ayak seslerinin duyulduğu yıllarda Alice kadın hareketleri noktasındaki çalışmalarına ara vermezken sosyal hizmet alanındaki ilk kitap kabul edilen Mary Richmond’un “Sosyal Teşhis”ini Almancaya çevirmiştir.

Diğer yandan 1909 yılında Lady Aberdeen vasıtasıyla Uluslararası Kadın Birliğinin gönüllü sekreteri olarak görev yapmaya başlamış ve böylece Amerika’ya ilk seyahatini gerçekleştirmiştir. 1904’ten beri tanıştığı Lady Aberdeen Alice için Bayan Jeanette’nin yerini almış ve ona anne gibi

akıl hocalığında bulunmuştur. Alice, Lady Aberdeen ile daha önce de İrlanda'da görüşüp annesinin ölümünden sonra da burada Hristiyanlığa geçiş yapmıştır. 1925 yılında Almanya Kadınlar İçin Sosyal ve Eğitsel Çalışmalar Akademisini kurmuştur. Bu akademi farklı çalışmalar ve gelişim kurslarının yanı sıra akademide bir araştırma bölümü de kadının aile, iş ve kamu hayatındaki özel tecrübe ve görüşlerini değerlendirmek için kurulmuştur (Sagebiel, 2010, s. 55).

7.Savaş'ın Gölgesinde Geçen Yıllar

1933 yılında "Sosyal ve Pedagojik Kadın Çalışması için Alman Akademisi" kendiliğinden kapanmıştır. Akademinin kapanma sebebi akademiye yönelik Nazi tehdididir. Akademinin kapanmasıyla akademi yöneticileri tarafından burada bulunan kadınlar arşivi, akademideki öğrencilerin listesi ve üyelerin isimleri imha edilmiştir. Bu durum da kaçınılmaz bir şekilde Alice'in hayatının en olgun döneminde ortaya koyduğu eserlerin tahrip edilmesine yol açmıştır. Nazi yönetiminin ilk yarısında Alice kazandığı ve sahip olduğu tüm kamusal görevlerini yitirmiştir. Sadece resmiyette bulunmayan akademinin başkanlığı ve Sosyal Kadın Okulları Konferansı yöneticiliği bunların dışındadır.

Bundan sonra Alice bir yardım komitesinde Yahudi kadın sığınmacılar için çalışmış ve Uluslararası Sosyal Okullar Komitesi başkanı olarak kalmıştır. Bu komitenin vekaletinde sosyal yüksek öğrenim hakkında 32 ülkede geniş kapsamlı, karşılaştırmalı ve ücretli bir araştırma yürütmüştür. Onun arkadaş çevresi arasında yaygınlaşan bir söylentiye göre Alice o kadar fakirleşmişti ki üyesi bulunduğu birliklerin aidatını dahi ödeyemeyecek duruma gelmişti. 1934 yılı içerisinde bu araştırma için 6 ay boyunca bir kütüphanede çalışmıştır. 1936/1937 yıllarında dört aylık bir süre için tekrar Amerika'ya seyahat etmiştir. Amerika'dan Almanya'ya dönüşünden üç ay sonra ise Naziler tarafından Almanya'dan kovulmuştur. 25 Mayıs 1937'de gerçekleşen ve dört saat süren bir gestapo sorgulamasından sonra ona Almanya'yı üç hafta içerisinde terk etmesi gerektiği aksi takdirde eğitim kampına gönderileceği söylenmiştir. Tüm uyarılara rağmen Alice genç meslektaşlarına kaçış için yardım etmiş ve daha sonra İngiltere üzerinden Amerika'ya geçiş yapmıştır.

Önceleri Alice kesinlikle gönüllü olarak iltica edeceği üzerine düşünmemiştir. Ancak kırk yaş altındaki insanların Nazi baskısı nedeniyle Almanya da varlık gösterememesi Alice'in Almanya'yı terk etme fikrine alışmasını sağlamıştır. Bu nedenle ABD'ye iltica ederek New York'a göç etmiştir. Unvanları elinden alınmış; eserlerinin yok oluşunu da seyretmiştir. Alice'in kendi tanımlamalarına göre onun ilk sürgün yılı acıklı ve yalnız geçmiştir. Yeğeni Albert Salomon ile kalmaya çalışmış ancak din değişikliği gibi sebeplerden dolayı bu onu zorlamıştır. Daha sonra 4 yıl boyunca kendisine bir yer buluncaya kadar otellerde, yurtlarda ve geçici konaklama yerlerinde kalmıştır. Sığınmacılığının ardından iki yıl geçtikten sonra 1937 yılında Alman vatandaşlığı ve doktor unvanı

alınmış, Amerikan vatandaşlığını ise ilk olarak 1944 yılında alabilmiştir. Alice Salomon daha sonra tarihe en önemli Alman sığınmacı olarak geçecek bir şekilde 29 yada 30 Ağustos 1948'de New York tarihinin en sıcak günlerinden birisinde evinde ölü olarak bulunmuştur. Brooklyn'de hiçbir cenaze töreni yapılmadan defnedilen Alice'in yaşamının son 11 yılı yalnızlık içerisinde böylelikle sona ermiştir. Bütün bunlara rağmen Alice arkasında 28 kitap ve 250 den fazla makale bırakarak feminizm ve sosyal hizmet çalışmaları için bir öncü olmayı başarmıştır (Kraimer ve Altmeyer, 2016).

8.Kadın Hareketleri ve Alice Salomon

Alice Salomon 1909'dan itibaren Uluslararası Kadın Konseyi'nin yönetim kurulunda görev almış, Hollanda ve İrlanda gibi farklı ülkelerde, incelemelerde bulunmuştur. Aynı zamanda çalışma yaşamında kadınlar ve aile hakkında bir araştırma yapmıştır. Yahudi kökenli ve kadın olmak* gibi toplumsal cinsiyete dayalı sorunları aynı anda yaşamış buna rağmen çığır açmış bir isimdir. Bu nedenle kadın hareketlerinde Alice uluslararası çalışmaları ve bakış açısı ile feminist sosyal hizmet uygulaması içinde kritik öneme sahiptir (Kuhlmann, 2008).

Alice'in zamanında sosyal çalışma kişisel yardım olarak anlaşılrsa da onun için bu ezilmiş sınıfların yükseltilmesi olarak ele alınmıştır. Alice buna bir yandan politikada aktif olarak çalışma aracılığıyla diğer yandan ise günlük yaşam sorunlarına somut yardımlar sunan kurum ve kuruluşlar aracılığıyla ulaşmaya çalışmaktadır. Alice 27 yaşında iken 1899 yılında 2. Uluslararası Kadın Kongresi'ne katılarak ilk defa uluslararası bir tartışmada aktif olarak bulunmuştur. Salomon bu katılımı birinci dalga olarak adlandırdığımız o dönemin kadın hareketini Almanya için daha yapılandırılmış ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasını amaçlamaktadır. Bu amacı için ise Alice kadınların sosyal hizmet eğitiminde ve pratiğinde daha fazla yer alması gerektiğine inanmaktadır (Feustel 2006).

Alice de bu dönemin kadın hareketi anlayışına uygun olarak kadın ve erkeklerin temelde farklı olduğuna inanmaktadır. Bununla birlikte kadın haklarının kazanılmasında temel esasın kadın ve erkeklerin birbirini bütünleyiciliği olması gerektiği vurgusunu yapmaktadır. Buradan hareketle söylenebilir ki Alice'in yardım teorisi sosyal adalet üzerine kurulmuştur. Çünkü Alice toplum içinde eşitsizliklerin giderilmesiyle sosyal refaha ulaşabileceğini savunmuştur. Bu noktada feminist sosyal hizmet çalışmalarını da başlatan kişidir. Birinci dalga kadın hareketinin de savunduğu üzere erkek ve kadınların mülkiyet, iş yaşamı ve eğitim gibi konularda eşit haklara sahip olması gerektiği Alice'in çalışmalarında da görülmektedir. Bu bağlamda Alice Salomon liberal sosyal reformcu olarak kadın hareketinde yerini almaktadır. Özellikle iş yaşamı konusunda Alice kadınların sosyal hizmet gibi

* Kadınların yaşamış olduğu çift dezavantajlılık durumu her ne kadar "kesişimsellik" kavramıyla ifade edilse de Aksu Bora kadınların yaşamış olduğu her türlü dezavantajlılığın zaten toplumsal cinsiyet çatısı altında ele alınacağına inandığından bu kavramı gereksiz gördüğünü ifade etmektedir.

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

alanlarda daha aktif bir rol alarak toplumun şekillenmesine katkıda bulunacağına inandığını belirtmektedir. Çalışma olmadan kadınların topluma adapte olamayacağını düşünmektedir. Kadın hareketinin savunmuş olduğu kadınların da erkeklerle eşit eğitim hakkına ise Salomon farklı bir şekilde yaklaşarak okulların kız çocukları yararına yeniden düzenlenmesi gerektiğini düşündüğünü söyleyerek fikirlerini beyan etmiştir (Sagebiel, 2010, s. 46).

Nitekim I. Dünya Savaşı sırasında orduya alınan kadınlar için gönülsüz de olsa çalışan Alice yaşamın bütün noktalarında kadınların dişilik, doğurganlık gibi özelliklerinden ötürü ezildiğini vurgulamıştır. II. Dünya Savaşına kadar Jane Addams gibi savaş karşıtı bir duruş sergilemiştir.

Alice Salomon kadın ve erkeklerin yetenek ve kalite bakımından birbirlerinden farklı oldukları görüşünü temsil etmektedir. Bu farklılık modeli üzerine temellenen Alice'in düşünceleri kamusal alanda kadına özel bir misyon yüklemektedir ve O bununla kadının sosyal çalışmada öncülük etmesi gerekliliğini ortaya koymuştur.

Alice Salomon'un sosyal çalışmaya kadın çalışması olarak bakışının temel fikri kadınlar arasındaki kaynak değiş tokuşuna dayanmaktadır. Hem burjuva kadınları hem de işçi kadınların bir baskı altında bulduklarını savunmaktadır. İşçi kadınlara işveren tarafından aşırı iş saati ile yüklenilirken burjuva kadınlarının da iş hayatına geçişleri reddedilmiştir ve altın kafeste eve bağlı bir hayat sürmektedirler. Alice sosyal eğitim sayesinde birine eksik olanla diğerine fazla olanı denkleştirmeyi sağlamak ve para, zaman, iş gücünde değişimi gerçekleştirmek istemiştir. Mülk sahibi kadınlar işçi kadınların çalışma saatlerinin kısaltılması için işe başlayacak, çocuk ölümlerine ve gençliğin istismarına karşı mücadele edecek, çocuklar için bakım imkanları oluşturacak ve daha iyi yaşam koşulları sağlayacaklardı. Salomon'un görüşüne göre kadınlar olayın içinde bulduklarından dolayı problem çözümünde daha yetenekli olmaktadır. Alice'in yaptığı çalışmalar olumlu sonuç vermiş ve kadın derneği tarafından her geçen gün daha fazla sosyal çalışma görevi üstlenilmiştir. Buna eş zamanlı olarak da kadın hareketi sayesinde çocuk ve anne koruma yasası çıkarılmıştır (Sagebiel, 2010).

Çalışmada belirtildiği üzere kadın hareketinde düzenlenen politik uygulamalara aktif katılımı* sosyal hizmet için ulusal ve uluslararası kadın hareketini desteklemesi** de Alice'i önemli kılan etkenler arasındadır. Jane Adams ve Mary Richmond'un fikirlerini Almanya'ya getiren kişidir. Alice muhatapları sadece kadınlar ve kızlar olan bir eğitimi kadınların yararı için uygun görmüştür. O böylelikle kadınlara sorumluluk, gönüllü atılganlık, toplumsal ve siyasal süreçlere katılım, tatmin

* Alice'in siyasal arenadaki kadın haklarının savunuculuğu anlamında gerçekleştirdiği çalışmalara vurgu yapmaktadır.

** Jane Adams gibi Barış ve Özgürlük İçin Uluslararası Kadın İşbirliği'ne katılmıştır. Uluslararası Kadın Kongresi'ne katılmıştır.

edici bir iş sağlanması önünü açmıştır. Özellikle Almanya'nın o dönem içinde bulunduğu durum değerlendirildiğinde Alice'in katkılarının önemi paha biçilemez bir değer kazanmıştır.

Alice tarafından en çok da radikal feminizm savunucuları eleştiriye maruz kalmışlardır. Çünkü radikal feministlerin kadınlar yararına olduğunu savunduğu aşırı eşitlikçi ve köktenci istekleri mevcut imkanları zorlamaktadır. Bu da kadınlara yönelik yapılması gereken cinsiyetçi ayrımı sona erdirici uygulamaların pratiğe geçirilmesini engellemektedir. Aynı zamanda radikal feministlerin bu tavrının kadının aile içindeki özel konumunu tehlikeye attığını da belirtmektedir. Çünkü bu hareket kadının sosyal ve siyasi hayattaki yerine odaklanmaktadır. Alice'in bu alandaki temel hedefinin ise aile içindeki kadının koruyucu tutumunu sosyal hizmet mesleğine ve alanına aktararak toplumsal yaşamda kadının sosyal rolünün ve statüsünün yükseltilmesi olduğu görülmektedir. Nitekim Alice'i hem bir sosyal çalışmacı hem de bir kadın hareketi savunucusu yapan temellerden birisi de budur (Seyyar ve Köleoğlu, 2021, s152).

Ancak sosyal çalışma ve kadın hareketinin tarihi incelendiğinde Alice'in savunmuş olduğu fikirlerin tam anlamıyla yerleştiği iddia edilememektedir. Bunun temel nedeni ise kapitalist sistemin oluşturduğu düzenden önce ataerkil sistemin var olmuş olması şeklinde ifade edilebilmektedir (Seyyar ve Köleoğlu, 2021, s. 153).

Alice Salomon'un çalışan kadınları desteklemek ve onların çalışma koşullarında iyileştirmelerin yapılması amacıyla ortaya koyduğu mücadele de kadın hareketinin bir dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Demir çelik fabrikasında çalışan erkeklerin günlük 10 saat çalışma hakkının kendilerine de verilmesi için grev yapan tekstil işçisi kadınları yaptığı çalışmalarla desteklediği bilinen mücadele örneklerinden sadece birisidir (Seyyar ve Köleoğlu, 2021, s.151). Çalışmak mecburiyetinde olan kadınların ailevi sorumluluklarını yerine getirme ve çalışma yaşamının rekabetçi dünyası arasında sıkışıp kalmalarından dolayı dezavantajlılık durumlarının arttığını ve daha fazla desteğe ihtiyaç duyduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte çocuk yetiştirme konusunda daha uzmanlaşmış bir bakış açısıyla kadınların faydalanabileceği gündüzlü bakım hizmetlerinin ve aile danışma merkezlerinin olmasını savunmaktadır. Bu bağlamda da Alice sosyal çalışmayı dezavantajlı konumdaki her kadına yapılacak ne sadece maddi destek ne de psiko sosyal destek olarak görmenin ötesinde "annelik işinin" toplumca kabul edilmesini ve bir meslek olarak görülmesini amaçlamaktadır (Kuhlmann, 2000, s.77).

Salomon çalışmalarında kapitalist sistemin kadınlar üzerindeki olumsuz etkilerine de değinmiştir. Kapitalist sistemin toplumsal örgütlenmesinin bir tür erkek otoritesine dayandığını ve bunun da kadınların ezilmesine sebep olduğunu belirtmektedir. Ataerkil sistemin, kapitalist sistemin desteğini de arkasına alarak yoksulluğu ve kadınların ezilmesini artırdığını ifade etmektedir. Alice Salomon kadınların lehine yürüttüğü kadın aktivistliği çalışmalarında daha önceki alanlarda olduğu

gibi burada da burjuva kadının hemcinsleri olan işçi kadınlarını ataerkil kapitalist sistemin ezilmesinden korunmasına yardımcı olması gerektiğini düşünmektedir (Seyyar ve Köleoğlu, 2021).

9. Sonuç

Alice Salomon (1872-1948), modern sosyal hizmetin en önemli öncülerinden biridir. Bununla birlikte, Alice Salomon'un Almanya'dan bir Yahudi olarak Nasyonal Sosyalist diktatörlüğünden kaçmak zorunda kalması nedeniyle, çalışmaları ve sosyal hizmet pratiği, teorisi ve mesleği konusundaki başarıları, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ilk on yıllarda bilinmiyordu. Bu çalışmada Alice Salomon'un yaşamının ve çalışmalarının kadın hareketleri için önemi irdelenmiştir. Alice Salomon dönemin burjuva kadınlarının yaşamına başkaldırmakla yetinmemiş aynı zamanda işçi sınıfı kadınlarının sorunlarına da eğilmiştir. Bu noktada kendisi birinci dalga feminizmin Almanya ayağı olarak görülmektedir. Almanya'da kadın hareketinin geçirmiş olduğu tarihi süreç göz önünde bulundurulduğunda Salomon'un 20'li yaşlarında katıldığı feminist hareketin yönünün daha çok burjuva kadın hareketi olduğu görülmektedir. Ancak Alice burjuva kadın hareketinin kadınlar için daha yüksek eğitim hakkı ve iş yaşamında istihdam hakkı elde edebilmesi için olan çalışmalarını daha da genişleterek aynı zamanda bu kadınların işçi sınıfının sorunlarına duyarlı hale gelmesi için de çabalamıştır. Dönemin siyasi buhranları ve kadınların erkeklerden bariz bir şekilde aşağı görülmesi Alice'in başlıca ilgi alanını oluşturmuştur. Nitekim Alice çalışmalarına kadın alanında başlayıp doktora unvanını da kadın erkek eşitsizliği alanında yazdığı tezle almıştır. Bu nedenle dönemine damga vurmuş ve geniş kitlelerce kadın hareketleri için öncü olarak görülmüştür. Bu çalışmada da vurgulandığı gibi Alice'in kadın hareketlerine olan katkıları ulusal sosyal hizmet literatüründe daha az yer bulmaktadır. Oysa birinci dalga feministlerin talepleri için mücadele etmekten çekinmeyip aynı zamanda sosyal hizmetin bilimselliği noktasında kıymetli ve yeri doldurulamaz katkıları olan Alice bugünkü kesişimsel* sorunlar olarak addedilen pek çok duruma kendi döneminde çözüm geliştirmek için çabalamıştır.

Nitekim annelik, çalışmak, yurttaşlık, kadınlık gibi birden fazla sıfatı kadınların taşımada paternalist toplum yapısının engelleri üzerine düşünmüş ve uluslararası bilim dünyasına da bu noktada çalışılması için bilgiler sunmuştur. Alice hakkında yapılan bu çalışmanın onun kadın hareketi ve sosyal çalışma için verdiği mücadeleyi hangi amaçla ortaya koyduğunun gösterilmesi için kendi cümleleriyle bitirilmesi en uygun olacaktır: *"Hayatımda yaptıklarımın içerik olarak tek bir gayesi vardı: Daha çok adaletin olduğu bir sosyal nizamın, fırsat eşitliğinin, daha derin bir dayanışma ve kardeşlik duygusunun oluşması için katkı sağlamak."* (Salomon, 1983).

* Kavramın açıklaması çalışmanın daha önceki kısımlarında yapılmıştır.

KAYNAKÇA

- Barney, D. D., ve Dalton, L. E. (2006). Social Work Under Nazism. *Journal of Progressive Human Services*, 17(2), 43-62. doi:10.1300/J059v17n02_04
- Donovan, J. (2015). Feminist Teori. (M. A. Aksu Bora, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Feustel, A. (2006). The significance of international relations and cooperation in the works of Alice Salomon. *Translated by Swantje Siepmann, http://www.uni-kassel.de/frau-bib/publikationen/ariadne_alt_inhalt_49_text_feustel_en.htm (accessed February 22, 2009), 24-29.*
- Herz, R. N. (1997). Die Geschichte der Frauenbewegung in Deutschland. Niedersächsische Landeszentrale für politische Bildung.
- Kniephoff-Knebel, A., ve Seibel, F. W. (2008). Establishing international cooperation in social work education: The first decade of the International Committee of Schools for Social Work (ICSSW). *International Social Work*, 51(6), 790-812.
- Kolay, H. (2015). Kadın hareketinin süreçleri, talepleri ve kazanımları.
- Kraimer, K., ve Altmeyer, L. (2016). The relationship between social work and social pedagogy—similarities in theory and profession from a German perspective. *Sociální pedagogika, Social Education*, 4(1), 25-37.
- Knüppel, H. (2004) Bibliographische Annäherungen an die Gründerinnen und Gründer der professionellen Sozialarbeit, Hochschulbibliothek, Fachhochschule Potsdam
- Kuhlmann, C. (2008). Alice Salomon (Germany), President 1928/29-1946. *Social Work and Society*, 6(1), 128-141.
- Sagebiel, J. (2010). Alice Salomon - Pionierin der Sozialen Arbeit in Disziplin, Profession und Ausbildung. C. Engelfried, & C. V. Kellenbeck içinde, *Gendered Profession* (s. 43-60). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften | GWV Fachverlage GmbH.
- Salihoğlu, H. (1988). Almanya'da ondokuzuncu yüzyıldaki kadın hakları tartışmalarına bir bakış. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2).
- Salomon, A. (1906). Die Ursachen der ungleichen Entlohnung von Männer-und frauenarbeit. Leipzig: Duncker & Humblot Verlag.
- Salomon, A. (1983). *Charakter ist Schicksal*. Weinheim/Basel: Beltz Verlag.
- Salomon, A., ve Lees, A. (2004). *Character is destiny: The autobiography of Alice Salomon* (A. Lees Ed.). Germany: University of Michigan Press.
- Seyyar, A., ve Köleoğlu, Y. (2021). Sosyal Politikalar Tarihi Açısından Alice Salomon'un Dünya Görüşü. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 10(26), 132-156.
- Singh, R. (2019). Pioneering in Professional Social Work Contribution of Mary E Richmond.
- Staub-Bernasconi, S. (2017). The problem with 'social problems' as domain of social work: a critical approach to the Melbourne 'global definition of social work' of 2014 and constructivist theories of social problems. *European Journal of Social Work*, 20(6), 958-971. doi:10.1080/13691457.2016.1278522
- Waalwijk, B. (2012). Social Worker Alice Salomon as pioneer of critical Social Sciences. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 21(4), 89-94.

Çatışma Beyanı: Bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkiler bulunmamakta, dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışması olmamaktadır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar araştırmaya eşit oranda katkıda bulunmuştur.

Etik Kurul Kararı: Bu araştırma, Etik Kurul Kararı gerektiren makaleler arasında yer almamaktadır.